

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1325589/1

בבית הדין הרבני הגדול ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הרב אליעזר איגרא, הרב שלמה שפירא, הרב מיכאל עמוס

המערער: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד יהונתן קניר)

נגד

המשיבה: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד ציפי פיק)

הנדון: מניעת איזון זכויות בן זוג בחברה משפחתית על ידי העברת חלקן בעין לבת זוגו;
דרך שומתן של הזכויות בהתחשב במיסוי עתידי

פסק דין

לפנינו ערעור על פסק דינו של בית הדין האזורי תל אביב [הרכב יא] מיום כ"א בסיוון התשפ"א, (1.6.21) פסק דין שהכריע לגבי איזון המשאבים בין הצדדים, בדגש על חלוקת ערך החברה שבבעלות המערער (להלן גם: האיש) ואחיו.

העובדות הצריכות לנו בקצרה

1. הצדדים נשואים משנת התשנ"ד (1994) ומנהלים הליך גירושין משנת התשע"ט (2019).
2. למערער חברה בשם [א'] בשותפות עם אחיו, חברה שהוקמה בשנת 2000. משכך חלקו של האיש בחברה עומד לאיזון על פי חוק יחסי ממון.
3. שווי החברה בהתאם לחוות דעתו של רו"ח רוזנבלום, מומחה מטעם בית הדין, הוא 19,401,000 ש"ח.
4. הכרעת בית הדין הייתה כי על האיש להעביר לאישה סך 4,850,000 ש"ח עבור מחצית שווי חלקו בחברה.

טענות הערעור

1. טעה בית הדין משלא הביא בחשבון כי המימון להקמת החברה נעשה בין השאר מתמורת מכר מניות האיש בחברת [ב'], שאותה קיבל בירושה ומשכך דמיה אינם בריאיזון.
2. טעה בית הדין שקבע כי על האיש לרכוש את חלקה של האישה, המשיבה, בחברה ולשלם לה את שווי חלקה. לדבריו: אין הוא רוצה בכך, אין לו כספים בסדר גודל שיכול לאפשר רכישה זו, והאיזון בחברה צריך להיות איזון בעין על ידי העברת מניות ושיתוף האישה בחברה.
3. לחילופין: טעה בית הדין בחיוב התשלום על פי מלוא ערך החברה וכלי להביא בחשבון כי מכירת החברה בשוק החופשי הייתה מחייבת במס רווח הון בסכום של כשלושים אחוז משווייה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

4. עלתה גם טענה לגבי נכוי חובות, אולם בדיון לפנינו התברר כי ישנה הסכמה בין הצדדים לגבי עניין זה.

דיון והכרעה

עתה נבוא להכריע לגופם של דברים:

לגבי הטענה כי חברת [א'] הוקמה מכספים שהיו בבעלות המערער ממכירת חברת [ב']:

לא מצאנו טעות בהחלטת בית הדין האזורי. בית הדין ניתח את העובדות והגיע למסקנה שהחברה היא ברת-חלוקה, ובהתבסס גם על הבהרת המומחה מיום כ' בשבט התשפ"א (2.2.21) שעיקר כספי המכר של חברת [ב'] לא הושקעו מעולם בחברת [א'] ושגם מקצת הכספים שייתכן שהושקעו ניתנו בתור הלוואת בעלים שהוחזרה.

לגבי צורת החלוקה של חלקו של המערער בחברת [א']:

נקדים ונאמר שאילו היה עומד האיש לפנינו וטוען כי איננו יכול לשלם עבור מחצית החברה ולכן ברצונו להוציא את מחצית חלקו או את מלוא חלקו בחברה למכירה ולשלם את התמורה לאישה, היה מקום לשמוע את טענתו. אולם הרושם שעולה הוא שלמעשה טענות אלו נטענות יותר כ'כלי' שבאמצעותו הוא מבקש להפחית את הסכום שעליו להעביר לאישה: ברור לנו שהאיש אינו חפץ במכירת החברה (שהיא חברה מצליחה), ואם האפשרות שתעמוד לפניו תהיה למכור את מלוא חלקו אזי ימצאו הכספים לשלם לאישה את חלקה (אם על ידי העברת חלקו בדירה או בצורה אחרת) אלא שטענתו על חוסר אפשרות כלכלית מהווה חיזוק לטענתו העיקרית שהיא בעצם הטענה על המחיר שאותו חויב לשלם.

כנגד פסק הדין טוען האיש כי רוצה הוא להעביר את המניות ישירות לאישה. טענה זו נדחתה, שכן אי אפשר להעביר את המניות בפועל מבלי לפגוע ישירות בערכן, וזאת בשל מצב היחסים בין הצדדים שוודאי אינו תקין.

נציין לדברי הרמ"א (חושן משפט סימן קעא סעיף ה) שבכל מקום שהחלוקה תביא להפסד של חומש אין הדבר נחשב כדבר שיכולים לחלוק בו בעין. ועיין בדברי החתם סופר שהובאו בפתיח תשובה (שם ס"ק ג). ובנוסף לכך: כבר נפסק בשולחן ערוך (אבן העזר סימן קיט) כי אין נכון שאחר הגירושין יישארו עסקים משותפים בין הצדדים.

טעמים אלו נצרכים היו אילו הייתה האישה מעורה בניהול החברה והיה ביכולתה לנהלה – לו כך היה לא הייתה העברת המניות בעין פוגעת בזכויותיה הפיננסיות. אומנם מכיוון שהחברה היא חברה משפחתית של האחים, והאישה אינה מעורבת ומצויה בדרכי ניהולה – במקרה שכזה בלאו הכי אין לחלק החברה בעין, וכמו שנכתב בפסק דינו ובהוראתו המנחה של השופט א' רובינשטיין, בבע"מ 1681/04 המעלה את הבעייתיות בפירוק שיתוף על ידי חלוקה בעין. וזו לשון פסק הדין:

ז. בפסקי דין לא מעטים נדרשו בתי המשפט לבעייתיות שבהעברת בעלות במניות חברה משפחתית לידי בן הזוג. זו ברורה ומדברת בעדה: עסק משפחתי אינו יכול להתנהל ככלל בשעה של מריבה אישית גדולה בין בעליו, ושעה שכל אחד מהם מושך את העגלה לכיוונו בדרך ניהולו ובגישתו העסקית. חברה משפחתית שהגיעה למצב של פירוק שיתוף בשל סכסוכי משפחה – עדיף לה, בסברה הישרה, שתגיע לביצועו של החיתוך שעה אחת קודם.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ואכן, הפסיקה הצביעה – מחד גיסא – על הנזקים העלולים להיגרם לחברה המשפחתית כתוצאה מהעברת בעלות במניות, ונקבע כי זיכוי של בן הזוג גם באספקטים הניהוליים של המניה "עלול להביא לשיבוש חמור והרסני של החברה", וכי "זכות לשיתוף בנכסים אינה מקנה זכות לחדור לחברה פרטית, שמתנהלת תוך הרמוניה ושיתוף פעולה בין חבריה ובין מנהליה" (ה"פ (ת"א) 39/89 ברנוביץ נ' ברנוביץ (להלן – פרשת ברנוביץ [10]), בפסקה 6). במקום אחר התייחס בית המשפט לחשש שרישום המניות על שם בת הזוג "...עלול להביא למריבות אין סופיות בהפעלת החברה, ולשיתוק פעולת החברה" (תמ"ש (ת"א) 20644/96 סטריק נ' סטריק (להלן – פרשת סטריק [13]), בפסקה 19). לעתים תקנות החברה אינן מאפשרות כלל את העברת המניות לבן הזוג (תמ"ש (ת"א) 15360/96 סטולר נ' סטולר [14]), ועצם ההעברה יכולה לעלות כדי כפייתו של שותף לא רצוי על שאר בעלי המניות.

כל אלה דברים נכוחים הם. מאידך גיסא, נזקקו בתי המשפט לנזק העלול להיגרם לאישה מרישום המניות על שמה:

בחברה משפחתית... אין זה רצוי לרשום מחצית מניות על שם האשה, שאינה רצויה בה. הדבר גם עלול להביא לכך ששווי זכויות האשה בחברה ירד ערכם כתוצאה מדפוס התנהגות שינקוט הבעל (פרשת סטריק [13], שם).

בפרשה אחרת קבע בית המשפט המחוזי כי

הנתבעת [כך במקור – א' ר'] איננה יותר בת משפחה של הנתבע. אין זה רצוי שהיא תקבל מניות בחברות שאיננה רצויה בהן. הדבר עלול לשמש גם פיתוי, להקטין את זכויותיה בחברות בעתיד, בדרכים שונות. (מ"א (ב"ש) 766/92 שטיינמץ נ' שטיינמץ [11], בפסקה 27) –

קביעה שזכתה לאישורו של בית משפט זה (ע"א 803/00 שטיינמץ נ' שטיינמץ (להלן – פרשת שטיינמץ [3])).

ולבסוף, שיקול נוסף: "הסדר ממוני הקושר את בני הזוג זה לזה אחרי פרידתם אינו רצוי..." (פרשת סטריק [13], שם), והפירוד הריהו בחינת "כריתות – דבר הכורת בינו לבניה" (גיטין, פג, א [א]).

אף אלה כולם קושט דברים נכונים. עם זאת מובן כי על הדברים להיבחן לפי נסיבות החברה, ולא הרי חברה משפחתית שבה בן זוג אחד בלבד, והאחר הוא "שותף" פורמאלי או נומינלי, ולעתים אף "לא פורמאלי" כלל כבענייננו, כהרי חברה שבה שני בני הזוג פעילים, ובמקרה כזה הדברים מורכבים יותר.

ח. המקרה שלפנינו מדגים שיקול מהותי נוסף: פער הזמנים שבין מועד הפירוד בין בני הזוג ליום ביצוע פסק הדין. בפסק הדין המקורי נקבע מועד הפירוד לשנת 1995. אין כל ספק כי ממועד זה ואילך היו המניות בשליטתו הבלעדית של המשיב "כחומר ביד היוצר, ברצותו מאריך וברצותו מקצר", כדברי הפייטן. למבקשת לא הייתה אפשרות לאורך השנים להשתתף בניהול החברה, ליטול חלק בקבלת החלטות ולוודא כי זכויותיה אינן מקופחות [...]

ט. ואכן, בגין שיקולים מעין אלה פסקו בתי המשפט, במקרים מספר, כי את הילכת השיתוף יש ליישם על ידי תשלום שוויין של מניות החברה נכון למועד הפירוד (כך בפרשת ברנוביץ [10] ובפרשת סטריק [13] הנזכרת אף היא). הסדר עקרוני דומה נקבע באשר למניות שתקנון החברה אינו מאפשר את העברתן: "כאשר מדובר על זכות בלתיעבירה (מניות באגודה שיתופית) חזקת השיתוף אינה מקנה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

זכות קניינית אלא זכות למחצית שווי המניות "תמ"ש (י-ם) 771/01 נ. ב. נ' ש. ב. [15], בפסקה 8).

גם באשר להסדר איזון משאבים נדחתה, בשתי ערכאות, בקשת הבעל להעביר לאשתו מניות חברה משפחתית בעין, והוא חויב לשלם לה את שוויין (פרשת שטיינמן [3]). אכן, בכל הנוגע להסדר איזון משאבים הותר המחוקק שיקול דעת נרחב לבית המשפט (סעיפים 6–8 לחוק יחסי ממון בין בני זוג, תשל"ג – 1973), אך למעשה – וכמסתבר – קיים מרחב שיקול-דעת גם באשר לחזקת השיתוף [...]

טז. במקרה דנן לא הייתה למבקשת כאמור יד בניהול החברה, וכל מה שעבר על החברה מאז יום הפירוד ועד הנה אינו מצוי בשליטתה. אין מקום להפוך אותה לשותפה רטרואקטיבית בניהולו של גוף, ברווחיו או בהפסדיו משלא הייתה לה שותפות אמיתית בשליטה בו. אין מקום אפוא לשתפה בפירותיו לא ב"ענבים" ולא ב"באזשים", כלשון השופט טירקל בע"א 5640/94 הנ"ל [9], בעמ' 257.

מטעמים אלו אין אנו יכולים להיענות לבקשה לחלק את החברה בעין.

נותרה לפנינו השאלה לגבי המחיר. בעניין זה הכריע בית הדין קמא כי התמורה שאותה יש לשלם היא הערך שנקבע בשמאות ואין לקזז מסכום זה את המס שיצטרך האיש לשלם כשימכור חלקו בחברה.

בעניין זה נראה שיש מקום לקבל את טענות הערעור וכפי שנכתוב להלן:

לעניין זה של שיעור התשלום ישנם מספר גישות משפטיות שהלכו בדרכים שונות ונציין מכללם (המקורות לקוחים מתוך מאמר של עו"ד שמואל מורן, רו"ח ואדים פורטנוי ורו"ח אהוד שושן, פורסם באתר לשכת עורכי הדין¹):

בע"מ 4660/16 פלוני נ' פלונית (פורסם בנבו, 5.9.2016) דחה השופט מזוז את בקשת רשות הערעור תוך התייחסות מפורשת לפסיקת ערכאות קודמות:

בית המשפט קבע כי למשיבה חלק במניות והורה למבקש להעביר לה את חלקה בכסף ולא במניות בעין. ככל שיותר המבקש את המניות בידו ויעביר למשיבה את שוויין מכיסו הרי לפנינו מכר רעיוני מאת המשיבה למבקש, וככל שימכור את המניות לצד ג' על מנת להעביר לה את חלקה הרי לפנינו מכר רעיוני של המשיבה לצד ג'. בשתי החלופות הללו לפנינו מכר רעיוני שעורכת המשיבה, ולפיכך עליה לשאת בחבות המס הכרוכה במכר המניות, ככל שישנה. על רקע זה, העמיד בית המשפט לענייני משפחה אפשרות למבקש להציג אישור מאת רשויות המס בדבר חבות במס, בין אישור תשלום מס בפועל במכר לצד ג', ובין אישור עקרוני בדבר חבות במס בגין העברת מניות המשיבה אל המבקש.

בע"מ 2943/16 פלוני נ' פלונית (פורסם בנבו, 8.12.2016), אשר פורסם חודשים מספר לאחר מכן, ציין השופט מזוז כי:

אכן, השאלה האם יש לנכות מס רעיוני בהעברת מניות בין בני זוג אגב הליכי גירושין לפי חוק יחסי ממון בין בני זוג, התשל"ג – 1973, היא שאלה עקרונית שלמיטב ידיעתי טרם הוכרעה בפסיקה.

¹ הכרה במס רעיוני בהערכת שווי נכסים בהליך גירושין

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בתמ"ש (ת"א) 12220-08-12 פלונית נ' פלוני (פורסם בנו 28.4.19) נקבע חיוב מותנה דחוי במס. לפי פסק הדין: שווי הנכס לצרכי איזון יחושב ברוטו, אך במקרה של מכירת מגוון ותשלום מס בעתיד – תשלם בת הזוג את סכום המס בגין חלקה במניות עד למועד הקרע, בכפוף "להצגת אישור מטעם רשות המיסים עם הסכום הסופי שעל התובעת לשלם בפועל".

בפסק דין (890096/7) שניתן בבית הדין הגדול (ושחתומים עליו שניים מהחתומים מטה) נקבע:

לאחר העיון ולאחר שמיעת דברי הצדדים בשאלה עקרונית זו אנו מקבלים את הערעור גם בנקודה זו:

שווי העסק לאיזון יהיה שוויו לאחר ניכוי מס חברות משוויו לפי הערכת שמאי. כך מקובל בכל איזון משאבים וכך ראוי להיות. איזון המשאבים מתייחס למה שצברו בני הזוג במהלך הנישואין ועד מועד הקרע. העסק שהוקם משווי אפס והגיע לשוויו העדכני במועד הקרע, הוא כמו כל הכנסה אחרת החייבת במס. העובדה שהמס לא משולם עם צבירת ההון העסקי אלא על ידי מימושו (עם מכירתו) נוגעת רק לזמן פירעון המס ואין היא התלייתו של עצם התשלום בעתיד. לכן, מה שצברו בני הזוג הוא שווי העסק בניכוי המס שבו הוא מחויב. נכונותו של גורם חיצוני לשלם עליו 1,000,000 ש"ח היא כיוון שהוא יחויב במס רק על השבתו מכאן ואילך. אילו את המס על ההשכחה מהעבר היה צריך לשלם הקונה, הרי ששווי של העסק היה 1,000,000 ש"ח פחות המס שהיה עליו לשלם. הפסדי המערער בלבד כיום, כמה שנים אחר כך, משקרס העסק ושוויו כיום הוא הרבה פחות משוויו אז, מוכיחים שההחלטה להמשיך בתפעולו של העסק ולא למכור אותו היא החלטתו של המערער בלבד והוא נושא באחריותה. לכן שוויו של העסק במועד הקרע הוא השווי לצדדים כאילו היה עומד אז למכירה, וממילא השווי לאיזון הוא לאחר ניכוי המס.

נחזור ונבהיר את הדברים בצורה אחרת. נדגים את הדברים במקרה דומה של מוכר בית הבנוי על קרקע של מנהל מקרקעי ישראל, במכירה כזו השמאות קובעת את שווי הנכס (שנקבע בדרך כלל לפי מצבו, סביבתו וההיצע וביקוש לנכס בזמן ובמקום) והוא הסכום שישלם הקונה. עם זאת המוכר לא יקבל בפועל את כל הסכום, מפני שמסכום זה יש לשלם תחילה 'דמי הסכמה' למנהל, וללא תשלום זה לא יהיה ניתן להשלים את עסקת המכר. משכך בפועל שווי הבית למוכר הוא שווי השמאות בהפחתת דמי ההסכמה, וכשנעשה איזון משאבים האיזון ייערך רק בסכום שישאר בפועל ביד המוכר.

ומינה לנידון דידן: למעשה שאלה זו העומדת לפנינו נוגעת לצורת השמאות של הנכס, שהרי סכום השמאות אינו שווה והוא תלוי עסקה, ובמילים אחרות: אינו דומה שווי הנכס כשהוא נמכר כשחיובי מס עתידיים כבר שולמו, לבין מצב שבו לוקח הקונה על עצמו את חיובי המס העתידיים, ואין ספק כי הקונה יביא עובדות אלו בחשבון בבואו לקצוב את המחיר שאותו הוא מוכן לשלם בעבור הנכס.

אכן נעשתה שמאות, אולם שמאות זו מבוססת על ההנחה שמדובר בנכס נקי ממס, ואם ימכור הקונה את הנכס ישלם הוא, אז, רק על ההשכחה שתעשה מכאן ואילך, ולא על השכחה עבר.

עם זאת, וכפי שאומנם ציין בית הדין האזורי, מהיכתי תיתי לקזז את מלוא סכום המס, שכן מי יאמר שהחברה תימכר כלל וישולם מס?

השאלה הנשאלת היא שאלה של שמאות שנוגעת לנסיבות כל מקרה, ונסיבות אלו מבוססות בין השאר על הסיכוי כי החברה תימכר בעתיד, על טווח הזמן הצפוי עד למכירת החברה, על

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

האפשרות כי תימכר בסכום פחות מזה שבו נרכשה, על הצורך במימון הרכישה ועל עוד נתונים, לפי שיקול דעת בית הדין ובהתאם לכל מקרה.

דוגמה להתייחסות שכזו מצינו (במכות ג) לגבי ערכו של שטר דחוי ושם מבואר:

”מעידין אנו באיש פלוני שהוא חייב לחבירו אלף זוז על מנת ליתנן לו מכאן ועד שלשים יום”, והוא אומר ”מכאן ועד עשר שנים” – אומדים כמה אדם רוצה ליתן ויהיו בידו אלף זוז בין נותנן מכאן ועד ל’ יום בין נותנן מכאן ועד עשר שנים.

מבואר שחיוב עתידי של סכום מסוים אינו שווה לחיובו כעת, וכמה אפשרויות הפסד יש לנכס במשך השנים, עיין שם. הדברים מצויים יום-יום בדוחות אקטואריים – הסכום המהוון נמוך בהרבה מהסכומים האמורים להשתלם בהגיע עת מימוש הזכויות.

נוסיף כי לנדון זה יש השלכה גם להעברת מחצית דירה אגב גירושין, שהיא דבר המצוי בכל יום בבית הדין, ולכאורה גם כאן יש לדון בערך הנכס, שהרי השמאות אינה בהכרח משקפת את תשלומי המס שיצטרכו לשלם הצדדים אם ימכרו את הנכס לצד ג’. כשאחד הצדדים לוקח על עצמו את הדירה כולל המיסוי הנדחה הרי שהיה מקום לתת לזה משקל בשמאות. אומנם על דרך כלל אין בכך נפקותא שהרי הצד המוכר לא היה משלם מס בכל מקרה מאחר ויש לו פטור על דירה יחידה, וגם הקונה לא יצטרך לשלם בסופו של יום. ובכל מקרה מאחר שמתקיימת בדרך כלל התמחרות הרי שיכול הצד הקונה להימנע מלקנות את הנכס. אומנם במקרה שלפנינו שבו מבחינה מסוימת אנו חורגים מגדרנו ומחייבים את המערער בקניית הנכס, אין זה מהראוי לכופו בקניית הנכס על פי השמאות הגבוהה.

נציין גם כי ניתן עקרונית לילך גם בדרך אחרת והיא העברת מניות החברה בעין לאישה ומכירתן חזרה לאיש – דבר שהיה מוביל לאירוע מס ומסלק גם את הטענה בדבר תשלום מיסים נדחה. אפשרות זו נותנת אפשרות אחרת לשום את התשלום, היינו כמה הייתה מוכנה המוכרת (האישה) להפחית מהשמאות כדי לקבל תמורה הפטורה ממס.

נוסיף ונאמר: הרי על פי חוק יחסי ממון רשאי מי שצבר נכסים לערוך איזון בעין, אלא שכאמור לעיל, אין אנו עושים כן בחברה משפחתית מפני הנזק שיהיה לחברה או למקבל המניות בעין. עם זאת אין אנו רשאים לחייב את מי שמחויב באיזון לשלם השווי המלא, שהרי יטען ”אילו הייתי עושה איזון בעין, השווי הרלוונטי של מחצית חלקי, היה פחות, ומדוע אשלם מממוני שווי שאין באפשרותי לקבל במכירה בעין של החברה?”

ובדרך אחרת, הרי האיש יכול לטעון:

מכיוון שהחברה היא חברה מצליחה אין לי עניין למכור את חלקי בחברה ולשלם מס. אדרבה: אני מעוניין להמשיך להחזיק במניות ולנהל את החברה, ומשכך הצפי ששווי החברה – וממילא חלקי – יעלה. אלא שעל פי החוק במסגרת איזון המשאבים עליי להעביר מחצית מזכויותי בחברה לאישה.

על פי חוק זכותי להעביר לה את המניות בעין. דא עקא, מכיוון שהחברה היא חברה משפחתית העברת מניות בעין אינה ראויה מהטעמים שנזכרו בפסק דינו הנזכר של השופט רובישטיין.

משכך אני יכול להעביר מחצית מזכויותי לאישה בעין: תרצה – תחזיק בהן, תרצה – תמכרן לצד ג’, אם תמצא מי שיקנה, אם לא תמצא – אני איאלץ לקנות את חלקה ממנה כדי למנוע ממנה נזקים וכדי שאוכל להמשיך להחזיק בחברה ולהמשיך לפתחה ללא חשש נזק.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אין אני צריך לקנות את חלקה בחברה או לשלם לה מכספי החברה – אני אעביר לאישה את חלקה, ואומנם בעל-כורחי איאלץ לקנות ממנה את מה שקיבלה, ומכירת חלקה בחזרה אליי תצריך אירוע מס, אך חיוב מס זה יוטל על האישה, הרוצה למכור את מה שאתן בעין. משכך יש לקבוע שהתמורה שתקבל בעבור חלקה תהיה שווי מחצית חלקי בחברה בהפחתת גובה המס שתצטרך האישה לשלם במכירתה את חלקה לי.

אומנם לאידך גיסא, גם האישה יכולה לטעון:

אם האיש היה מעביר לי את זכויותי בעין ולא היה חשש שהחזקתי במניות תגרום נזק לחברה או שיהיה בכוחו לפגוע בחלקי, הייתי מעוניינת להחזיק במניות שאקבל, שהרי הן מניות של חברה מצליחה שיש צפי הגיוני שערךן ושווי החברה יעלה. דא עקא, במציאות שנוצרה ומהחששות לנזקים כאמור בפסק הדין הנזכר, אני נאלצת למכור את חלקי כדי שלא אינזק או כדי שהחברה לא תינזק – מדוע אשא אני לבד בתשלום המס הנזכר, כשאני נאלצת בעל-כורחי למכור אף שבנסיבות אובייקטיביות לא הייתי מוכרת, ומדוע לא ישתתף האיש באירוע המס שאני נאלצת לשלמו?

מכאן מתבקש כי במקרה זה שלפנינו היה מקום להוריד מדמי הרכישה אחוז מסוים של שווי המס.

אך גם על דבר זה יוכל האיש לטעון:

אני אדם ישר, לא יקרה לך שום נזק אם תמשיכי להחזיק במניות, ולא יהיה אירוע מס. אומנם הפסיקה חוששת לנזקים שיכולים להיגרם לך ומחייבת אותי שלא לערוך חלוקה בעין. אך מהיכתי תיתי שיחייבו אותי לשלם מממוני וגם להטיל עליי חיובי מס של מחצית חלקי בחברה, שנעשה בעל-כורחי, כשמלבד זאת אם בעתיד אמכור את החלק השייך לי אצטרך לשלם את המסים עבור חלקי, מדוע אשא במיסים על חלקך? באירוע עתידי, אם יקרה, אני לבדי אשא במס.

נוסיף ונאמר שאחוז זה של המס – אף שהוא קבוע, הרי בעת מכירת חברה, כשהגיע מועד תשלום מס רווחי הון, בעלי החברה רשאים לקזז מסכומי המס, הוצאות שונות שהיו להם במשך השנים ובכך להפחית שיעור המס. שווי החברה בהפחתת שווי המס האמור להשתלם בפועל, הוא לכאורה הסכום שצברו הצדדים ושאותו יש לאזן. לאור האמור יש לקבל תחילה חוות דעת אקטוארית מה היה גובה או אחוז המס שהיה אמור להשתלם בפועל בעת מכירה שכזו ולקבוע שסכום זה הוא הסכום הוודאי לאיזון. לפיכך יש למנות אקטואר שיקבע מהו גובה המס שישולם בין שימכור האיש את חלקו ובין שהאשה תמכור את המניות שתקבל בעין. שיעור מס זה אמור היה להיות מופחת משווי החברה, ושווי מחצית חלק האיש לאחר ההפחתה הוא הסכום שיוטל על האיש להעביר לאישה כאיזון משאבים.

מאידך גיסא בקביעת האחוז להפחתה יש מקום לדון בכל מקרה בנסיבותיו, ובמקרה זה אכן קבע בית הדין האזורי כי הסיכוי שהחברה תימכר אינו גדול. משכך, בפועל כנראה לא ישולם מס ולכן שווי החברה הוא כפי השמאות. לכתחילה כל אחד משני הצדדים היה מעדיף להחזיק במניותיו בחברה. אומנם מכיוון שדבר זה לא ראוי שיעשה, שמניות החברה המשפחתית יהיו בחלקם בבעלות האישה אחרי הגירושין, היה מקום לומר שיש להפחית כפשרה את אחוז שיעור המס שיופחת מחלק האישה. ומשכך היה נראה לאמור את ההפחתה בסך מחצית מהמיסוי התיאורטי שאולי ישלם האיש בעתיד.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אך למעשה נראה להכריע שלמרות כל הספקות למעשה אין מקום להטיל על האיש להשתתף בתשלום המיסים. ונסביר את הדברים:

החברה שייכת לאיש ואין לאישה זכויות בגוף החברה. למרות זאת חוק יחסי ממון מחייב את האיש לתת את מחצית הזכויות שצבר, שלולי החוק ומרצונו לא היה נותן. מעתה מכיוון שהמוחזק בפועל בנכסים הוא האיש, והמוציאה מידו כפי קביעת המחוקק היא האישה, ניזיל בטר הכלל הידוע והפשוט שהמוציא מחברו עליו הראיה, והאיש יוכל לומר לאישה:

אני חייב לערוך איזון ברכוש שצברתי. המחוקק קבע שהאיזון יהיה או בעין או בשוה כסף, משכך אני חפץ לתת את המניות בעין – אם תרצי תמכרי אותן לצד ג', אם לא תרצי אהיה מוכרח לקנותם כפי הפסיקה הנזכרת. עם זאת אין את יכולה להוציא ממני סכום שהוא מעבר לשוויין הרלוונטי של המניות שמכירתן לי תגרור אירוע מס, משכך אין אפשרות לחייבני לשלם את השווי במזומן כפי השמאות אלא רק אחרי קיזוז סכום המס שיהיה נצרך לשלם במכירה שאת מוכרת לי.

פסק דין ומתן הוראות

על פי האמור מורה בית הדין כדלהלן:

1. הערעור לגבי הפחתת שווי חברת [ב'] משווי החברה נדחה.
2. הערעור לגבי העברת מניות חברת [א'] בעין נדחה.
3. הערעור לגבי שווי חברת [א'] מתקבל ויש לקבל תחילה חוות דעת אקטוארית שתקבע תחילה מה יהיה שווי מס רווחי הון שיצטרכו האיש או האישה לשלם עתה אם ימכרו את החברה בפועל.
4. לאחר קבלת חוות דעת זו יש להפחית מהסכום של שווי מחצית חלקו של האיש (שהוא חלקה של האישה במסגרת איזון המשאבים) את מס רווחי ההון שהיה משולם בפועל על חלקה, אילו היה מדובר במכירה של חלקה של האישה (רבע משווי השמאות) אם הם היו מורכים אותו, האיש או האישה, לצד ג' או לאיש.
5. אין חיוב בהוצאות. הערובה ששילם המערער תוחזר לו.
6. פסק הדין מותר בפרסום בהשמטת שמות הצדדים.
ניתן ביום כ"ג במרחשוון התשפ"ג (17.11.2022).

הרב מיכאל עמוס

הרב שלמה שפירא

הרב אליעזר איגרא

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה